

Aprendendo xuntas, unhas persoas con outras. Aprendizaxe-Servizo no barrio de Congrés Indians.

Centro educativo e lugar:

Escola Arrels e centro de educación especial Sants Innocents

barrio de Congrés Indians, distrito de Sant Andreu, Barcelona.

Data de realización:

Curso 2018-2019

Persoas de contacto:

Pilar Cuesta e Carol Luján

Datos de contacto:

cuestap@escola-arrels.cat e
clujan@xtec.cat

Contexto do centro, nivel educativo e perfil do alumnado:

A Renda Familiar Dispoñible (RFD) do barrio de Congrés Indians en 2017 rexistra un índice de 70,1 a respecto da media da cidade de Barcelona. Cómpre sinalar tamén que o distrito de Sant Andreu é o segundo con menor renda per cápita da cidade e que todos os barrios deste distrito quedan claramente por debaixo da media de Barcelona.

En canto ao nivel de estudos da poboación son de interese estes datos: entre 2017 e 2018 baixou algo máis dun punto a taxa de persoas sen estudos ou só con estudos primarios (do 24,4% ao 23,25%) mentres que subiu un punto a de persoas con nivel de estudos universitarios (do 21,8% ao 22,8%).

A nivel demográfico, o barrio ten unha taxa de envellecemento maior ca a media da cidade (un 23,3% da súa poboación). Deste colectivo de persoas, máis do 30% vive soa.

A súa poboación migrante está por debaixo da media, destacando como países de orixe China e Bolivia.

Este é o contexto e as principais circunstancias que motivaron a realización, hai 5 anos, dun proxecto de barrio, que tiña como obxectivo pór en contacto e facilitar as relacións de persoas moi pouco interconectadas: persoas maiores do barrio, alumnado de 4.º da ESO e alumnado con necesidades educativas especiais.

Participaron nesta experiencia dúas escolas, a escola Arrels e a escola de educación especial Sants Inocentes, e dous casales de barrio, o casal de xente maior La Palmera e o casal de barrio Congrés Indians. Acompañou e asesorou o proceso a ONGD InteRed Catalunya. Persoas que realizaron o proxecto: 80 alumnos/as, 12 mestres/as, 27 persoas maiores dos casais, 3 persoas técnicas e 3 persoas voluntarias.

Breve descripción da experiencia

En qué consistiu?

Partimos da idea da desconexión existente entre a cidadanía actual e máis cando falamos dalgúns grupos da poboación como a mocidade, as persoas maiores e a mocidade con necesidades educativas especiais. Todo isto como consecuencia dunha sociedade marcada por un forte individualismo, na que os colectivos se centran en si mesmos e na que os coidados das persoas que máis os precisan deixan de ser unha prioridade.

Observada a desconexión coma un reto, principalmente o que desexamos traballar nesta ApS foi contribuír a xerar espazos de cohesión social no barrio, lograr algúns vínculos entre diferentes colectivos propiciando o achegamento entre grupos humanos moi diversos. Concretamente, este proxecto de

aprendizaxe puxo en interrelación a un grupo de alumnado de 4.º da ESO con dous colectivos vulnerables. Por unha banda, persoas maiores marcadas decote pola soidade e pola falta de recoñecemento das súas experiencias vitais, moitas veces invisibilizadas e infravaloradas. Por outra, persoas que, pola súa diversidade funcional, teñen dificultades para inserirse socialmente. O principio bidireccional deste proxecto permitiu romper barreiras e pór en valor as experiencias vitais dos diferentes colectivos, todas valiosas e con algo que achegar.

O proxecto favoreceu un proceso socioeducativo integral aplicando unha metodoloxía de Aprendizaxe-Servizo que facilitou a articulación entre o coñecemento aprendido e o compromiso social. Deste xeito, foise incrementando a calidade educativa desde unha concepción pedagóxica que une o currículo co compromiso participativo e a achega solidaria ao desenvolvemento local, co obxectivo de favorecer a cohesión social no barrio de Congrés Indians de Barcelona.

Que nos propuñamos?

O proxecto educativo tiña uns obxectivos claros:

- Contribuír a mellorar o coñecemento, entre os veciños e veciñas do barrio, das causas estruturais que provocan desigualdades e exclusión.
- Favorecer a inclusión social e as relacións entre os diferentes colectivos do barrio, cambiando para isto as actitudes e os comportamentos que a impiden.
- Promover unha cidadanía crítica, responsable, solidaria e activa na defensa dos dereitos humanos, tendo en conta a transferencia de saberes entre os grupos demográficos participantes.
- Fomentar a implicación da mocidade no coidado dos bens comúns, o consumo responsable e o medio ambiente a partir da horta urbana da escola.
- Recuperar usos e costumes da agricultura ecolóxica e ver posibles alternativas de cultivo e consumo.

Que fixemoS e Como o fixemoS?

A experiencia desenvólvese en tres etapas: a primeira de planificación e asesoramento ao profesorado, a segunda de aprendizaxe e a terceira de servizo. A última fase é a que potenciou a interrelación entre os e as protagonistas, a partir de metodoloxías bidireccionais, activas e con dinámicas participativas interxeracionais e interculturais.

- **Fase de planificación, seguimento e avaliación.** A planificación require unha formación previa das persoas que participan no proxecto sobre o que é e o que supón a Aprendizaxe-Servizo; nesta fase cómpre destacar a toma de decisións cunha ampla participación e o seguimento e a avaliación continua da experiencia. A implicación do alumnado e as súas opinións son tidas moi en conta porque eles son os auténticos protagonistas dalgúns dos servizos.
- **Fase de aprendizaxe.** Nesta etapa, o alumnado desenvólve e adquire unha serie de coñecementos a través do programa das súas materias sobre coidado da vida, medio ambiente, participación ou xénero. O alumnado adquire tamén coñecementos sobre as necesidades do barrio, pondo especial atención nas persoas máis vulnerables: persoas maiores, persoas migradas, persoas con diversidade funcional e a memoria histórica destes colectivos. Na materia de matemáticas realízanse investigacións e estudos analíticos sobre algúns destes temas como parte da aprendizaxe.
- **Fase de servizo.** Nela, realízase a execución do servizo cunha metodoloxía bidireccional entre mozos e mozas de 4.º da ESO, persoas maiores e mozos/as con diversidade funcional. A fase de servizo consta de catro sesións por grupo, máis unha sesión de presentación. .

Co alumnado da escola especial Sants Innocents, lévanse a cabo experiencias de coidado da horta. Este alumnado tamén participa e recibe formación sobre programas de edición informática na escola Arrels. Nas sesións compartidas do alumnado dunha e doutra escola trabállanse valores, entre outros, o recoñecemento da diversidade, o desenvolvemento das capacidades individuais, as habilidades sociais, o respecto, a axuda, a empatía, a cooperación, a solidariedade, a inclusión, o respecto da natureza e o compromiso co coidado da contorna.

No casal La Palmera e no casal Congrés Indians realízanse diferentes sesións que promoven o intercambio xeracional, o respecto, a axuda, a empatía e a cooperación a partir de xogos, danza, cociña, uso de aplicacións dos teléfonos móbiles e memoria histórica. Estas actividades permiten constr ir pontes entre dúas realidades xeracionais diferentes, pondo en contacto a uns con outros, a través de experiencias intencionadas e organizadas coa participación de todas as persoas implicadas.

Por último, realizouse un acto de peche, de celebración: un encontro entre todas as persoas que formaron parte da experiencia, no que cada unha compartiu as aprendizaxes e se reco ceron mutuamente como veciños e veciñas.

Que logros conSeguimos?

A transformación de actitudes e comportamentos en prol de valores como a sensibilidade sobre as desigualdades ou a diversidade social, que se deron ao longo das diversas fases do proxecto, levaron   mobilización dos colectivos participantes. A proposta de servizo propiciou un intercambio humano que,   vez, implicou a loita responsable contra as vulneracións e o apoderamento de todos os colectivos para poder facer efectivos os seus dereitos de participación. Logrouse no alumnado o desenvolvemento das competencias sociais e conseguiuase que o profesorado se comprometese a executar outro proxecto de Aprendizaxe-Servizo para o curso seguinte.

Os principais axentes protagonistas do proxecto están actualmente interrelacionados no eido comunitario, o que implica unha serie de vínculos que facilitarán no futuro novas actividades e propostas.

Como afirmou o alumnado participante, a experiencia resultou moi enriquecedora observando a xente maior participando, aprendendo e ofrecendo os seus valores persoais. A mocidade aprendeu moito, mais tamén deron moito, máis do que imaxinaban nun principio. En palabras dunha das alumnas da escola Arrels: "A idade   un número. Aprendín moito e comecei a ter presente que os lazos coas persoas maiores son máis intensos do que pensaba".

Por último, puidemos desterrar os estereotipos que pesan sobre os colectivos sociais que participaron na experiencia, achegando uns a outros as diversas realidades.

Que elementos da estrutura escolar e do contexto foron un apoio para conseguir os logros?

As boas relacións existentes entre os axentes protagonistas da ApS favoreceron a planificación, coordinación e seguimento da intervención.

Os centros cívicos municipais, ao igual caos centros das persoas maiores, teñen horarios diferentes ao dos centros escolares. O axuste dos tempos aos intereses de todas e todos foi un reto que se solucionou mediante a cesión duns e doutros.

Un gran apoio foi a boa predisposición de todos os axentes implicados, así como a súa adaptabilidade ás situacións que o requirían.

Que aprendizaxes e retos extraemos?

Destacamos as seguintes aprendizaxes:

- A importancia que ten a apropiación de enfoques e contidos e a implicación do profesorado durante a fase de aprendizaxe.
- O acompañamento do proceso por parte do profesorado permite multiplicar os efectos da ApS, vinculando contidos do currículo coas experiencias da fase de servizo.
- Cómpre dar un maior protagonismo na configuración da proposta de ApS ás persoas que van realizar o proxecto.
- Destacamos favorablemente o papel desempeñado polo profesorado e o equipo técnico na comunicación e motivación do proxecto.

Retos que observamos

- Implicar o alumnado en accións de sensibilización cara ao resto da escola.
- Favorecer dinámicas que permitan establecer un ambiente de coñecemento e confianza, introducindo a ludopedagogía.
- Apropiarnos do enfoque da Educación Transformadora para a Cidadanía Global.

Persoas ou organizacións que participaron na preparación e execución da experiencia

En primeiro lugar, no eido educativo, participaron dúas escolas. A escola Arrels, con 6 profesores/as, unha profesora coordinadora e 60 mozos/as de 4.º da ESO. A escola especial Sants Innocents, con 4 profesoras, unha profesora coordinadora e 20 alumnos/as.

En segundo lugar, como espazos municipais, participaron dous centros de maiores. O casal Congrés Indians, cunha persoa coordinadora e 14 persoas maiores que asistiron ás actividades programadas. O casal La Palmera, cunha persoa coordinadora e 13 persoas maiores que asistiron ás actividades deste proxecto.

E, por último, InteRed Catalunya, que participou con 2 persoas técnicas dinamizadoras e 3 persoas voluntarias que interviñeron en diferentes etapas da experiencia.

Recursos ou materiais de apoio/referencia

Video da experiencia:

<https://www.youtube.com/watch?v=sb5bGoX-zyl>

Material fotográfico:

Rubio, Laura i Lucchetti, Laura (2016). *APS pau, drets humans i solidaritat. Noves propostes d'educació per a la justícia global*. Barcelona. Fundació Jaume Bofill. Centre Promotor d'Aprenentatge Servei. www.aprenentatgeservei.org

Recurso educativo:

<https://kahoot.com/>